

Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne Katılan Milletvekilleri

Cemal Avcı*
Yakup Oflar**

192

Osmanlı'dan günümüze Türk parlamento tarihi içerisinde ilk parlamento çalışması 1876 yılında Kanun-i Esasinin kabulü ve arkasından 1877'de Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan'dan oluşan Meclis-i Umumi'nin açılmasıyla olmuştur. Bu meclis, 1878'de verilen uzun aranın ardından 1908'de tekrar açılmıştır. Kuşkusuz Türk demokrasi tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri 23 Nisan 1920'de Türkiye büyük Millet Meclisi'nin açılmasıdır. İlk toplantıda yoklama alınmamış olması ve kayıt tutulmaması sebepleriyle kaç milletvekili olduğu bilinmemektedir. İlk mecliste milletvekili sayısı; yapılan genel seçimlerden 297, ara seçimden 41, sıradan 11 ve Osmanlı Mebusan Meclisinden 88 katılım ile 437'ye ulaşmıştır. Nisab-ı Müzakere Kanunu'ndan önce 39 ve sonra ayrılan 61 üye ile bu kanun sonrası meclis üye sayısı netleşmiş ve 337 olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmanın konusunu Türkiye Büyük Millet Meclisine son Osmanlı Mebusan Meclisinden katılan milletvekilleri oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini ilk meclise katılan 437 milletvekili oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde son Osmanlı Mebusan Meclisinden TBMM'ne katılan 88 milletvekili örnekleme teşkil etmektedir. Çalışma süresince TBMM kayıtları, yayınları,

albümleri ve ilgili kaynaklar incelenmiştir. İncelemeler sonucunda bu milletvekillerinin doğum yerleri, seçim bölgeleri, meslekleri, yaşları ve diğer özellikleri bu çalışmanın bulguları olarak ele alınmıştır.

Bu çalışmayla, Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde yaşanan demokratik gelişmeler ile bu iki devlet arasındaki bağın kuvveti tespit edilmeye ve aktarılmaya gayret edilmiştir.

Giriş

Kendini korumak, güvenli bir şekilde yaşamını sürdürmek gibi sebeplerden bir araya gelen insan toplulukları bu birlikteliğin gerekliliği olarak yönetmeye ve yönetilmeye ihtiyaç duymuştur. Bu yönetme ve yönetilme biçimleri zaman içerisinde evrimleşerek çeşitli şekiller alarak günümüze kadar gelmiştir. Yönetimdeki evrimleşme sürecinde ortaya çıkan kurumlardan bir tanesi ve belki de bugün en önemlisi parlamentolardır. Başlıca görevi yasama, bütçeyi onaylama ve hükümeti denetleme olan ve üyeleri belirli bir görev süresi için seçimle belirlenen meclis veya meclisler, yasama kurumları, yasama meclisleri ve yasama organları (TDK, 2020) parlamento olarak tanımlanmaktadır.

Kanun-i Esasi'nin 23 Aralık 1876'da yürürlüğe girmesi ve arkasından yapılan seçimler neticesinde 19 Mart 1877'de Meclis-i Umumi'nin açılması tarihimiz içerisinde ilk parlamento çalışması olarak yer almaktadır. Meclis-i Umumi, Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan'ın birleşmesinden oluşan bir parlamento yapısıdır. Meclis-i Mebusan'ın esas görevi kanun yapmak ve yıllık bütçe kanunu inceleyip kabul etmektir (Akyıldız, Meclis-i Mebusan, 2003). Meclis-i Ayan'ın başlıca görevi ise Meclis-i Mebusan'ın verdiği kanun ve bütçe tasarılarını dinî değerler, padişahın hukuku, hürriyetler, Kânûn-ı Esâsî hükümleri, devletin bütünlüğü, vatanın muhafazası ve

(*) Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

(**) AİBU Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğrencisi

savunması ve genel ahlâk açılarından incelemektir (Akyıldız, Meclis-i Ayan, 2003).

Osmanlı Devleti'nin ilk meclisi olan Meclis-i Umumi 93 Harbi (1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı) bahane gösterilerek 14 Mart 1878'de Padişah II. Abdülhamit tarafından süresiz tatil edilmiş (Unat, 2018) ve vekillerin memleketlerine gitmeleri istenmiştir. İlk Osmanlı Meclisi toplamda beş ay ve iki oturum gerçekleştirmiş ve 30 yıl bir daha toplanmamıştır (Lewis, 2017). 1907 yılında Jön Türkler arasında uzlaşma sağlanması ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çatısı altında birleşmesi II. Abdülhamit'e karşı yürütülen muhalefetin de sertleşmesine yol açmıştır (Bakacak, 2018). Yürütülen bu sert muhalefet sonucunda 23 Temmuz 1908'de Mebusan Meclisi seçimlerinin yeniden yapılacağı ilan edilmiş ve yapılan seçimler sonucunda 17 Aralık 1908'de Meclis-i Mebusan tekrar açılmıştır.

Esasında, 1877'de başlayıp bir yıl sonra ara verilen ve 30 yıl aranın ardından tekrar yürürlüğe giren meşrutiyet, I. ve II. olarak adlandırılmasına rağmen tek bir meclis oluşumudur. 1877'deki Ayan Meclisi'ne seçilenlerden hayatta olanlar 1908'deki yeni mecliste de görevlerine devam etmişlerdir. I. ve II. Meşrutiyet'te yasama faaliyetleri Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan'dan oluşan Meclis-i Umumi ile yapılırken yürütme faaliyetleri nazırlar (bakanlar) aracılığı ile icra edilmiştir.

II. Meşrutiyet diye adlandırılan 1908 - 1920 yılları arasında Osmanlı Devleti, 1911 - 1912 yılları arasında süren Trablusgarp Savaşı, 1912 - 1913 yılları arasındaki I. ve II. Balkan Savaşları ve 1914 - 1918 yılları arasındaki I. Dünya Savaşı sonrasında yenik duruma düşmüş ve tamamen dağılma noktasına gelmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Osmanlı Devleti toprakları üzerinde özellikle Anadolu'da işgaller başlamıştır. Bu yıkımlar sonrasında Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı dağıtılmıştır. Ancak Anadolu'da başlayan Milli

Mücadele hareketi sonucu tekrar açılmak zorunda kalmıştır. 16 Mart 1920'de İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine Meclis-i Mebusan 18 Mart 1920'de toplantıları ertelemiş ve Sultan Vahdettin 11 Nisan 1920'de bu meclisi tasfiye etmiştir. İstanbul'un işgali ve Meclis-i Mebusan'ın kapatılması ile Osmanlı İmparatorluğu'nda meşruti sistem sona erdi (Güneş, 2017). Misak-ı Milli'yi ilan eden bu meclisin de dağıtılmasından sonra 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Şüphesiz bu olay Türk demokrasi tarihinin en önemli dönüm noktalarından biridir.

Mustafa Kemal, İstanbul'un işgalinden hemen sonra, 17 Mart 1920'de komutanlara ve valilere gönderdiği bir genelge ile her livadan 5 üye seçilip Ankara'da toplanacak olan Meclis-i Müessisen (Kurucu Meclis) toplanmasını istemiş ve 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi açılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde açılış gününde yoklama alınmamış olması ve kayıt tutulmaması sebepleriyle ilk toplantısında kaç milletvekili olduğu bilinmemektedir.

Açılan meclise, süreç içerisinde katılımlar devam etmiş ve son Osmanlı Meclis-i Mebusan seçimlerinden milletvekili olanlardan da Ankara'ya gelenler olmuştur. Özellikle Meclis-i Mebusan'dan katılımların artması ve meclis içerisindeki dağılımların sürekli değişmesi üzerine 5 Eylül 1920'de kabul edilen Nisab-ı Müzakere Kanunu ile mülga İstanbul Meclisinden katılımların önüne geçilmek istenmiştir. Bu kanundan sonra Malta sürgününde olan milletvekilleri gibi istisnai katılımlar olmuştur.

Bu süreçteki genel seçimlerle 297, ara seçim ile 41, sıra ile 11 ve Osmanlı Mebusan Meclisinden 88 olmak üzere katılımlarla 437 sayısına ulaşmıştır. Nisab-ı Müzakere Kanunu'ndan önce 39 ve sonra ayrılan 61 üye ile bu kanun sonrası meclis üye sayısı netleşmiş ve 337 olarak belirlenmiştir (Demirel, 2017).

Görüldüğü gibi TBMM'ye seçim, ara seçim, sıra ile ve son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ından katılımları olmuştur. Bu çalışmanın konusu Türkiye Büyük Millet Meclisine son Osmanlı Mebusan Meclisinden katılan milletvekillerinden oluşmaktadır. Araştırmanın evrenini 23 Nisan 1920'de açılan TBMM'ye katılan 437 milletvekili oluşturmaktadır. Bu evren içerisinde son Osmanlı Mebusan Meclisinden TBMM'ye katılan 88 milletvekili örnekleme teşkil etmektedir.

İlk Dönem TBMM'de Son Dönem Osmanlı Meclis-i Mebusan Milletvekilleri

23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne son dönem (IV. Dönem) Osmanlı Meclis-i Mebusan'ından 88 milletvekili katılmıştır. Meclisin açıldığı ilk gün yoklama alınmamış olması sebebiyle bu milletvekillerinden kaç tanesinin açılışa hazır bulunduğu bilinmemektedir. Ancak 5 Eylül 1920'de kabul edilen Nisab-ı Müzakerre Kanunu'na kadar Meclis-i Mebusan'dan TBMM'ye katılımlar devam etmiştir. Bu ta-

rihten sonra Malta sürgününden dönenler (Hacı İlyas Sami Bey) gibi sınırlı sayıda katılımlar olmuştur.

I. Dünya Savaşı ve sonrası imzalanan antlaşmalar neticesinde zor durumda olan Türk Milleti kurtuluşu Mustafa Kemal Paşa önderliğinde bağımsızlık savaşında aramıştır. Bu savaş devam ederken siyasi kurtuluş için de çeşitli çalışmalar yapılmış ve bunlar Millet Meclisi'nin açılması ile önemli bir noktaya ulaşmıştır. Memleketin kurtuluşu ve bekası için her kesimden yetişmiş insana ihtiyaç duyulmuş ve bu bağlamda Ankara'da açılması planlanan meclis için Meclis-i Mebusan milletvekillerinin de katılımları istenmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, seçimlerin on beş gün içinde yapılmasını ve mebusların Ankara'ya gelmelerini istediğinde dağılmış olan Osmanlı Meclis-i Mebusan üyelerinden de gelebilecek olanların yeni Meclise katılmalarını istemiştir (Dinçer, 2018). Aşağıdaki tabloda Son dönem (IV. Dönem) Osmanlı Meclis-i Mebusan Meclisi'nden Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılan milletvekilleri verilmiştir.

194

Tablo: Son Dönem (IV. Dönem) Osmanlı Meclis-i Mebusan'ından İlk Dönem TBMM'ye Katılan Milletvekilleri

	<i>Seçim Bölgesi</i>	<i>Milletvekili</i>	<i>Doğum Yeri</i>	<i>Doğum</i>	<i>Ölüm</i>
1	Amasya	Bekir Sami Bey	Osetya	1867	1933
2		Ömer Lütfi Bey	Merzifon	1879	1956
3	Ankara	Hacı Atıf Bey	Ankara	1858	1926
4		Hilmi Bey	Beypazarı	1867	1929
5		Ömer Mümtaz Bey	Adıgey (Kafkasya)	1859	1925
6		Rüstem Bey	Midilli	1863	1935
7	Antalya	Hamdullah Suphi Bey	İstanbul	1885	1966
8	Aydın	Cami Bey	İstanbul	1877	1949
9		Emin Efendi	Bozdoğan	1873	1926
10	Bitlis	Resul Bey	Bitlis	1863	1924
11		Sadullah Bey	Bitlis	1866	1933
12	Bolu	Cevad Abbas Bey	Niğ	1887	1943
13		Tunalı Hilmi Bey	Eskicuma (Bulgaristan)	1871	1928

14	Bursa	Hasan Fehmi Bey (Kokay)	Babadağı (Denizli)	1880	1922
15		Osman Nuri Bey (Özpay)	İstanbul	1878	1935
16	Canik	Emin Bey	Bafra	1886	1934
17	Çorum	İsmet Bey (Abdullah İsmet Eker)	Çorum	1877	1962
18	Dersim	Hasan Hayri Bey	Hozat	1881	1925
19	Diyarbakır	Feyzi Bey	Diyarbakır	1877	1933
20		Zülfü Bey	Diyarbakır	1876	1940
21	Edirne	Faik Bey	Edirne	1870	1948
22		Mehmet Şeref Bey	Bağdat	1874	1939
23	Elâziz	Muhittin Bey	Elazığ	1866	1928
24		Mustafa Şükrü Efendi	Elazığ	1882	1936
25	Ergani	Kadri Bey	?	1876	1942
26		Rüştü Bey (Bulduk)	Palu	1874	1924
27	Erzurum	Celâlettin Arif Bey	İstanbul	1875	1930
28		Hüseyin Avni Bey	Erzurum	1887	1948
29		Süleyman Necati Bey	Kığı	1889	1944
30		Zihni Bey	Erzurum	1883	1955
31	Eskişehir	Abdullah Azmi Efendi	Eskişehir	1869	1937
32		Hacı Veli Efendi	Mankalya (Romanya)	1859	1928
33	Gaziantep	Ali Cenani Bey	İstanbul	1873	1934
34	Gelibolu	Celal Nuri Bey	Gelibolu	1882	1938
35	Genç	Celâl Bey (Mehmet Celal Saraçoğlu)	Adana	1888	1928
36	Hakkâri	Mazhar Müfid Bey	Denizli	1872	1948
37	İçel	Ali Rıza Efendi	İbradı(Antalya)	1865	1942
38	Isparta	Cemal Paşa (*)	Mersin	1873	1941
39	İstanbul	AhmedFerid Bey	İstanbul	1879	1971
40		Ahmed Muhtar Bey (Mollaoğlu)	Çanakkale	1870	1934
41		Dr. Adnan Bey	Gelibolu	1882	1955
42		Numan Usta	Köstence (Romanya)	1885	1934
43	İzmir	Refet Bey (Paşa) (Bele)	İstanbul	1881	1963
44		Tahsin Bey (*)	Selanik	1879	1939
45		Yunus Nadi Bey	Kızıldere	1879	1945
46	İzmit	Hüzeyin Sırrı Bey (Bellioğlu)	Lefkoşa	1876	1958
47	Kangırı	Behçet Bey (Kutlu)	Çankırı	1864	1948
48		Tevfik Efendi	Çankırı	1871	1944
49	Karahisar-ı Sahip	Ali Bey Çetinkaya	Afyonkarahisar	1878	1949
50		Mustafa Hulusi Efendi (Çalgüner)	Çal	1872	1938
51		Ömer Lütfi Bey	İstanbul	1878	1942
52	Karesi	Hacim Muhittin Bey	Uşak	1881	1965
53	Kastamonu	Mehmet Besim Bey (Fazlıoğlu)	Kastamonu	1875	1930
54		Dr. Suad Bey (Soyer)	İzmir	1879	1942
55		Yusuf Kemal Bey (tengirşenk)	Boyabat	1878	1969

56	Kayseri	Ahmed Hilmi Bey	Kayseri	1887	1966
57		Ahmet Rifat Bey (Çalık)	Kayseri	1888	1963
58	Kırşehir	Rıza Bey	Kırşehir	1877	1926
59	Konya	Hacı Bekir Efendi (Sümer)	Akşehir	1867	1927
60		Kâzım Hüsnü Bey (H. İ. Nakıpoğlu)	Konya	1881	1934
61		Memed Vehbi Efendi (Çelik)	Hadim	1862	1949
62		Musa Kâzım Efendi (Onar)	Hadim	1881	1930
63		Ömer Vehbi Efendi (Büyükyalyaç)	Yalvaç	1870	1927
64	Kütahya	Haydar Bey	Serez (Yunanistan)	1872	1934
65		Ragıp Bey (Soysal)	Uşak	1881	1947
66	Lazistan	Osman Bey (Osman Nuri Özgen)	Rize	1888	1943
67	Malatya	Feyzi Efendi (Mustafa Fezzi Bilgili)	Malatya	1882	1944
68	Maraş	(Mehmet) Tahsin Bey (Hüdayoğlu)	Maraş	1880	1947
69	Mardin	Mitat Bey (Mithat Milli)	Mardin	1874	1923
70	Muş	Osman Kadri Bey (Bingöl)	Muş	1881	1930
71	Niğde	Ata Bey (Ataullah Atay)	Nevşehir	1882	1931
72	Oltu	Rüstem Bey (Acar) (Hamşioğlu)	Oltu	1866	1952
73		Yasin Bey (Hamşioğlu)	Oltu	1895	1986
74	Saruhan	İbrahim Süreyya Bey (Yiğit)	İstanbul	1880	1952
75		Mahmut Celâl(eddin) Bey (Bayar)	Gemlik	1883	1986
76		Raşid Bey	Karacabey	1877	1951
77	Siird	Halil Hulki Efendi (Aydın)	Siirt	1869	1940
78	Sinop	Dr. Rıza Nur Bey	Camikebir	1878	1942
79	Sivas	Hüseyin Rauf Bey (Orbay)	İstanbul	1879	1964
80		Vasif Bey (Vasif Karakol)	Osir (Yemen)	1880	1931
81		Ziya Bey (Mehmet Ziya Bacanak)	Sivas	1888	1944
82	Siverek	Bekir Sıtkı Bey (Ocak)	Diyarbakır	1881	1936
83	Trabzon	Ali Şükrü Bey	İstanbul	1884	1923
84		Hüsrev Bey (Gerede)	Edirne	1884	1962
85	Van	Hakkı Bey (Ungan)	Van	1880	1943
86		Haydar Bey	Potkoriçe (Karadağ)	1878	1954
87	Yozgad	(Yusuf) Bahri Bey (Tatlıoğlu)	Akdağmadeni	1878	1952
88		İsmail Fazıl Paşa	Kandiye / Girit	1856	1921

Bu tabloda yer alan listenin dışında Erzurum'dan milletvekili seçilen Mustafa Kemal Paşa ve Trabzon'dan milletvekili seçilen Hasan Bey, İstanbul Mebusan Meclisine katılmamışlardır. Osmanlı Meclis-i Mebusanı için seçilen Muş milletvekili Hacı İlyas Sami Bey ancak Malta sürgünü sonrası TBMM'ye katılabilmektedir. Ad defterinde adı geçen Ah-

met Bey (Ahmet Mercümeoğlu) TBMM II. Dönem Ertuğrul milletvekilidir (Çoker, 1994). Bu isimlerle beraber sayı 92'ye ulaşmaktadır.

Dersim (Tunceli) Milletvekili Hasan Hayri Bey, Ergani Milletvekilleri Rüştü Bey ve Kadri Bey, İzmir Milletvekili Refet Bey, Kahramanmaraş Sahip (Afyonkarahisar) Milletvekili

Ömer Lütfi Bey ve Malatya Milletvekili Fevzi efendi kayıtlara göre İstanbul Mebusan Meclisine katılmayarak doğrudan TBMM'nde hazır buldukları saptanmıştır (Çoker, 1994). Bu milletvekilleri de tabloda verilen listeye eklenmiş ve İstanbul Mebusan Meclisi üyesi olarak kabul edilmişlerdir.

Milletvekillerinin doğum yerleri incelendiğinde son dönem Osmanlı Meclis-i Mebusanı'ndan TBMM'ne katılan, 11 ile en fazla İstanbul doğumlu milletvekilleri yer almaktadır. Bu durumun sebebinin Osmanlı Devleti'nin başkentinin İstanbul olması gösterilebilir. İstanbul'un aynı zamanda bir eğitim ve kültür merkezi de olması buradan çok fazla insan yetiştiğinin göstergelerindedir.

Milletvekillerinin 12'si, bugün Türkiye Cumhuriyet toprakları dışında doğan kişilerdir. Bunlar; Amasya Milletvekili Bekir Sami Bey Osetya (Kafkasya), Ankara milletvekilleri Ömer Lütfi Bey Adıgey (Kafkasya) ve Rüstem Bey Midilli (Yunanistan), Bolu Milletvekili Cevad Abbas Bey Niş (Sırbistan), Edirne Milletvekili Mehmet Şeref Bey Bağdat (Irak), Eskişehir Milletvekili Hacı Veli Efendi Mankalya (Romanya), İstanbul Milletvekili Numan Usta Köstence (Romanya), İzmir Milletvekili Tahsin Bey Selanik (Yunanistan), Kütahya Milletvekili Haydar Bey Serez (Yunanistan), Sivas Milletvekili Vasıf Bey (Karakol) Osir (Yemen), Van Milletvekili Haydar Bey Potkoriçe (Karadağ) ve Yozgad Milletvekili İsmail Fazıl Paşa Kandiye / Girit (Yunanistan) doğumlulardır. Böyle farklı coğrafyalardan doğumlu milletvekillerinin olması son dönem Meclis-i Mebusanı için bile Osmanlı Devleti'nin hüküm sürdüğü topraklar düşünüldüğünde normal olarak karşılanmalıdır.

Seçim bölgelerine bakıldığında milletvekillerinin 48 farklı seçim bölgesinden Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne dâhil oldukları görülmektedir. TBMM I. Dönemde 66 seçim bölgesinden milletvekilinin meclise katıldığına bakılınca 48 sayısı yalnızca Meclis-i Me-

busan'dan katılanlar için yüksek bir orandır. Zira bu oran yaklaşık % 73'e tekabül etmektedir. Hemen hemen her 4 seçim bölgesinden 3'ünden katılım olduğu görülmektedir.

Bu katılımlarda en fazla katılım 5 milletvekili ile Konya'dan olmuştur. Konya'yı, 4'er milletvekili ile İstanbul, Ankara ve Erzurum takip etmektedir. Bunları dışında İzmir, Karahisar-ı Sahip (Afyonkarahisar), Saruhan (Manisa) ve Sivas Meclis-i Mebusan kökenli 3'er milletvekili göndermişlerdir. Yine Amasya, Aydın, Bitlis, Bolu, Bursa, Diyarbakır (Diyarbakır), Edirne, Elâziz (Elazığ), Ergani, Eskişehir, Kangırı (Çankırı), Kayseri, Kütahya, Oltu, Trabzon, Van ve Yozgad (Yozgat) 2'şer milletvekili ve geri kalan diğer iller 1'er milletvekili göndermişlerdir.

Meclis-i Mebusan kökenli milletvekillerinin meslekleri incelendiğinde öğretmenlikten müderrisliğe, askerlikten diplomasiye, çiftçilikten tüccarlığa, dava vekilliğinden hâkimliğe, gazetecilikten yazarlığa, devlet memurluğundan doktorluğa gibi birçok meslek görülmektedir (TBMM Albümü, 2010). Milletvekillerinin hemen hemen hepsi çiftçi ve tüccar olanlar da dâhil memuriyet, asker ya da idareci olarak bir şekilde devlet görevlerinde bulunmuşlardır. Aynı zamanda birçok milletvekilinin milletvekilliklerine kadar birden fazla meslek ya da görevi icra ettikleri de bilinmektedir.

Son dönem Osmanlı Mebusan Meclisi kökenli milletvekillerinin meslekleri incelendiğinde 16'sının asker ve asker kökenli, 7'sinin çiftçi, 7'sinin diplomat, 23'ünün eğitimci (müderris, öğretmen gibi), 14'ünün hukukçu (müstantik, davavekili, kadı, hâkim gibi), 8'inin tüccar, 11'inin mülki idare amiri ve 9'unun memur olduğu görülmektedir. Bunların dışında doktorluk, gazetecilik, yazarlık gibi meslekler de mevcuttur. Yine bazı milletvekillerinin aynı anda (doktorluk ve müderrislik gibi) ya da zaman içerisinde birden fazla mesleği yaptığı da göz ardı edilmemelidir.

I. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılan son dönem Osmanlı Meclis-i Mebusan milletvekillerinin TBMM'nin açıldığı yıl olan 1920'deki yaş ortalaması 44'tür. Bu milletvekilleri içerisinde Ankara Milletvekili İsmail Fazıl Paşa 64 yaş ile en yaşlı üyedir. Oltu Milletvekili Yasin Bey (Haşimoğlu) ise 1920 tarihi ile 25 yaşında olup Meclisi Mebusan'dan TBMM'ne katılan en genç milletvekilidir.

Yaş aralıklarına bakıldığında 1 milletvekili 30 yaş altı, 33 milletvekilinin 31 ile 40 yaşları arası, 37 milletvekilinin 41 ile 50 yaş arası, 13 milletvekilinin 51 ile 60 yaş arası ve 4 milletvekilinin 61 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Meclisi'ne son dönem (IV. Dönem) Osmanlı Mebusan Meclisi'nden katılan milletvekilleri ve bu milletvekillerinin doğum yerleri, seçim bölgeleri, meslekleri ve yaşları genel hatları ile ele alınmıştır. Bilindiği üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk döneminde, 1919 Meclis-i Mebusan seçimleriyle milletvekili olan Osmanlı Devleti Mebusan Meclisi milletvekilleri ile 1920 seçimleri ile milletvekili olan Millet Meclisi milletvekillerinden oluşmaktadır.

Uzun ve zorlu süreçler sonucunda Türk Milleti kendi kendini yönetme yetisi ile tanışmış ve temsili de olsa demokrasi ile yönetilmeye başlanmıştır. Bu yeti parlamenter sistemde halkın kendisinin seçtiği milletvekilleri aracılığıyla yerine getirilmektedir. Seçimle yasama ve dolayısıyla yürütme organına seçilen kişiler kendilerini seçenler adına kanunlar çıkarmakta ve kararlar vermektedirler. Demokrasilerde insanların kendi iradeleriyle seçtikleri kişiler tarafından yönetilmeleri kadar bu kişilerin kimler oldukları ve bilmeleri ve tanınmaları da o kadar önemlidir. Toplumun kimler tarafından ve nasıl yönetildiğinin bilinmesi önemlidir. Bu durum öteden

beri yöneten ve yönetilen ilişkileri açısından bakıldığında bir merak konusu olmuştur (Alpaslan, 2018).

Millet tarafından yasama ve yürütme dolayısı ile yönetim için seçilen milletvekillerinin meslek, yaş, doğum yeri ve seçim bölgeleri gibi durumlarının bilinmesi topluma yönetmekte olan yapının görüntü olarak kavranması açısından gereklidir. Bu tür bilgiler karar alma süreçlerinde yer alan milletvekillerini ve getirecekleri kararları irdeleyebilmek adına önemli olabilir. Aynı zamanda bir dönemin seçilmişleri, kendilerinden öncekilerin devamı oldukları gibi kendilerinden sonraki-lerinde habercileridir.

Buradan yola çıkarak 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Meclisi'ne son dönem (IV. Dönem) Osmanlı Mebusan Meclisi'nden katılan milletvekilleri ve bu milletvekillerinin doğum yerleri, seçim bölgeleri, meslekleri ve yaşlarının görüntüsünün çıkarılması, açılan ilk meclisin hem karakteristiğini hem de dönem sürecinde yaşananları bir nebze olsun aydınlatacak mahiyettedir.

Son dönem Osmanlı Meclis-i Mebusan'ndan Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk dönemine 88 milletvekili katılmıştır. Seçim bölgeleri incelendiğinde en fazla beş milletvekili ile Konya, ardından 4'er milletvekili ile İstanbul, Ankara ve Erzurum gelmektedir. Doğum yerleri incelendiğinden çoğunluğun on bir milletvekili ile İstanbul'da olduğu görülmektedir. Bu milletvekillerinin on üçü bugün Türkiye topraklarının dışında kalan yerlerde doğmuşlardır.

Bahse konu olan Meclis-i Mebusan milletvekillerinin yaş ortalaması 44 olup en yaşlı üye 64 yaşındaki Yozgat milletvekili İsmail Fazıl Paşa ve en genç üye 25 yaşındaki Oltu milletvekili Yasin Bey'dir. Milletvekillerinin çoğu birden fazla mesleği icra etmekle beraber meslekler konusunda milletvekillerinin 23'ü eğitimci (öğretmen, müderris, akademisyen ...), 16'sı asker, 14'ü hukukçu (hukukçu, dava vekili, kadı, hâkim...), 11'i

mülki idare amiri 9'u memur ve çiftçi, tüccar, diplomat gibi diğer mesleklerdendir. Bu milletvekillerinden 41'i bir dönem (TBMM I. Dönem), 17'si beş dönem ve üzeri ve 30'u iki ila dört dönem arasında milletvekilliği yapmışlardır.

Mustafa Kemal Paşa da son dönem (IV. Dönem) Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na seçilmesine rağmen meclis çalışmalarına katılmamış olmakla beraber yapılan seçimi kazanmış olması sebebiyle bu meclisle ilişkilidir diyebiliriz. Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde yaşanan en önemli demokratik gelişme olan TBMM'nin açılması ve faaliyetlerini sürdürmesi ve bu faaliyetlerini sürdürürken Osmanlı Meclis-i Mebusanından da milletvekillerinin olması bu iki devlet arasındaki bağı bir kez daha ortaya koymaktadır. Hâlihazırda 1920'de açılan meclis kurumu ve 1923'de ilan edilen cumhuriyetle tam manada kendini ihdas eden Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sahip olduğu birçok kurum da selefi olduğu devletin kurumlarının yeni devlete uyarlanarak yapılandırılmış kurumlardır. Binlerce yıllık Türk tarihindeki devamlılığı burada da gözlemleyebilmekteyiz.

Kaynakça

Akyıldız, A. (2003). *Meclis-i Ayan*. 02 22, 2020 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/28/C28009160.pdf> adresinden alındı

Akyıldız, A. (2003). *Meclis-i Mebusan*. 02 22, 2020 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklo-

pedisi: <https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/28/C28009161.pdf> adresinden alındı

Alpaslan, E. (2018). Maraş Milletvekillerinin Karakteristik Özellikleri Ve Yasama Faaliyetleri (1923 - 1950). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 543 - 582.

Bakacak, A. (2018). XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti. T. F. Ertan içinde, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 39 - 67). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çoker, F. (1994). *Türk Parlamento Tarihi Millî Mücadele ve T.B.M.M. I. Dönem 1919 - 1923* (Cilt 3). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları.

Demirel, A. (2017). *İlk Meclisin Vekilleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Dinçer, H. (2018). Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması ve Yeni Türk Devletinin Kuruluşu. T. F. Ertan içinde, *Başlangıçından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 107 - 118). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Güneş, İ. (2017). *Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Milletvekili Genel Seçimleri (1919 - 1935)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Lewis, B. (2017). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

TBMM Albümü. (2010). *TBMM Albümü 1920 - 2010 1. Cilt 1920 - 1950* (Cilt 1). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.

TDK. (2020, 02 22). *Güncel Türkçe Sözlük*. 22 02, 2020 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

Unat, K. (2018). On Dokuzuncu Yüzyıl Osmanlı Modernleşmesi. T. F. Erkan içinde, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 17 - 37). Ankara: Siyasal Kitabevi.